

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tarih Dergisi

Eskisehir Osmangazi University History Journal

e-ISSN: 2687-3842 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esogutd>, 8/1, Mayıs 2025

DOI: 10.47437/esogutd.1688925

Araştırma Makalesi

Köy Bekçilerinin Tayin Usulleri, İşlevleri ve Nitelikleri (1876-1887); Üsküp Örneği*

Yekta Eren Gür** Emine Gümüşsoy***

Öz

Bu çalışma, 1876-1887 yılları arasında Üsküp bölgesindeki köy bekçiliği kurumunun tayin usullerini, görev tanımlarını ve niteliklerini ele almaktadır. Köy bekçileri, Osmanlı taşra yönetiminin en küçük güvenlik birimlerinden biri olarak, tarımsal üretim ve köy güvenliğinin sağlanmasında önemli bir rol üstlenmişlerdir. Köy bekçiliği uygulamalarının nasıl gerçekleştiği, tayin süreçleri ve görevlerinde karşılaştıkları zorluklar belgelerden tespit edilebilmektedir. Köy bekçileri, köy muhtarları ve ihtiyar meclislerinin belediye ve zaptiye birimleriyle koordineli bir biçimde çalışmasıyla atanmaktadır. Bekçilerin tayininde ahlaki unsur gözetilmiş; kefalete bağlanmaları ve tezkere taşımaları gibi belirli şartlar aranmıştır. Bekçilerin görev süreleri altı ay ile birkaç yıl arasında değişmekte olup, bazılarının ise birden fazla köyde görev aldığı görülmektedir. Temel görevleri arasında mahsullerin korunması, köy ekonomisinin güvence altına alınması ve köy sakinlerinin can-mal güvenliğinin sağlanması bulunmaktadır. Köy bekçileri genellikle ateşli silah taşımış ve maaşlarını aynı olarak (örneğin, mahsul veya arazi tahsisi) almışlardır. Çalışmada, 1877-78 Rus Harbi'nin ardından eşkıyalık faaliyetlerinin yoğunlaştığı dönemde, bekçilerin karşılaştığı olası risklere de dikkat çekilmiştir. Köy bekçiliği, Osmanlı taşrasında ekonomik, sosyal ve idari rol üstlenen birimlerin işleyişi içerisinde yer almakta dolayısıyla taşraya dair önemli veriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Köy Bekçisi; Üsküp; Bolak; Poylak.

Appointment Procedures, Functions And Qualifications Of Village Watchmen (1876-1887); The Case Of Skopje

Abstract

This study examines the appointment procedures, job descriptions and qualifications of village guards in the Skopje region between 1876-1887. As one of the smallest security units of the Ottoman provincial administration, village guards played an important role in ensuring agricultural production and village security. Documents reveal how village watchman practices took place, the appointment process of candidates and the difficulties they faced in their duties. Village guards were

* Bu çalışma "1876-1893 Yılları Arasında Rumeli'deki Köy Güvenlik Unsurları" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Eskişehir/TÜRKİYE, yektaerengur@gmail.com, ORCID: 0009-0003-0055-8020.

*** Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü, Eskişehir/TÜRKİYE, egumussoy@ogu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1401-8493.

appointed by village mukhtars and councils of elders in coordination with municipal and police units. The appointment of village guards was based on morality, and certain conditions were required, such as being bonded to a surety and carrying a certificate. Their terms of office ranged from six months to several years, and some of them were assigned to more than one village. Their main duties included protecting crops, securing the village economy and ensuring the security of life and property of the villagers. Village guards usually carried firearms and received their salaries in kind (e.g. crop or land allocation). The study also draws attention to the potential risks faced by village guards during the period when banditry activities intensified following the Russian War of 1877-78. The village watchmanship was part of the functioning of economic, social and administrative units in the Ottoman provinces and therefore provides important data on the provinces.

Keywords: Village Watchmen; Skopje; Bolak; Poylak.

Giriş

Köy Bekçiliği Uygulaması 1876 ilâ 1887 yılları arasında arşiv belgelerinden faydalanılarak Üsküp özelinde incelenecektir. Bu konunun seçilmesinin sebebi literatürde “köy bekçileri” hakkında yeterli bilgi bulunmamasıdır. Yapılan arşiv taramaları neticesinde Üsküp özelinde yüzlerce evraka ulaşılmış, özellikle Yabancı Arşivler Makedonya Arşivi (YB.021.) ile Dahiliye Mektubi Kalemi’nden (DH.MKT.) faydalanılmıştır.

Üsküp Antikçağ’dan itibaren varlığını koruyan bir yerleşim yeridir. Başlangıçta Dardaniyalıların yaşadığı bir yer olup daha sonra Romalıların egemenliğine girmiş, bir dönem Slavların yerleşmesiyle “Skupi” olarak anılmaya başlanmıştır. Sırp hükümdarı Stefan Dusan’dan önce de Sırp Krallığı’nın hâkimiyeti altına girmiştir. Osmanlılar I. Murad ile I. Bayezid dönemlerinde Balkanlarda ciddi fetih hareketlerini başlamışlardır. Bu dönemde gerçekleşen I. Kosova Muharebesi ile Osmanlı egemenliği Balkan havalisinde tesis edilmiştir. Bu süreçte Üsküp, kaynaklarda çok açık olmamakla birlikte, Paşa Yiğit veyahut Evrenos Gazi tarafından fethedilmiştir. Osmanlı kronikleri Üsküp’ün fethi hakkında net bilgiler vermemektedir. Batılı kaynaklarda fethin tarihi 6 Ocak 1392 olarak belirtilmiştir.¹

Üsküp fethedildiğinde, buraya *iskân siyaseti* doğrultusunda Saruhan havalisinden getirilen Türkler yerleştirilmiştir. Nitekim XVI ilâ XVIII. yüzyıllar arasında şehrin nüfusu 30.000 civarına ulaşmıştır. XVII. yüzyılın son çeyreğinde ise Osmanlı-Habsburg mücadelesi esnasında şehir havalisi savaşın şiddetinden ciddi bir şekilde zarar görmüştür. Bunun üzerine şehirdekiler başka Osmanlı topraklarına göç etmiş, Habsburg kuvvetleri ise

¹ Mehmet İnbaşı, “Üsküp”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 12 Şubat 2025); Yakub Ahbab, *Üsküp Sancağı’nın Sosyo-Ekonomik Yapısı (1876-1911)*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015), 1-5; Emel Gündoğdu Polat, *1877-1924 Yılları Arasında Balkanlardan Anadolu’ya Göçler Esnasında Üsküp Vilayeti*, (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 71-73.

kentin bir kısmını ateşe vermiştir. Üsküp ve havalisinin durumu ancak XIX. yüzyılın son çeyreğinde düzelmeye başlamıştır.²

Osmanlı idari taksimatında Üsküp, 1580 yılında Rumeli Eyaleti'ne bağlı müstakil bir sancak olarak yönetilmiştir. 1831 yılında ise Rumeli Eyaleti'ne bağlı 15 sancaktan birisidir. 1847'de ayrı bir eyalet olarak tesis edilmiştir. Nitekim 1868 yılında Manastır Vilâyeti'ne bağlanmıştır. 1877'de ise Manastır Vilâyeti Selanik'e, Üsküp ise yeni oluşturulan Kosova Vilâyeti'ne bağlanmıştır. Bu dönemde Üsküp Sancağı; Üsküp, Kalkandelen, Kırçova, Köprülü, Pirlepe, Kıvırcık, Kırnık ve Kaçanık adlarındaki sekiz kazadan oluşmaktaydı.³

I. Köy Bekçiliğinin Teşkili ve Tayin Usulleri

Köy, Osmanlı idari birimlerinin en küçüğüdür. XIX. yüzyıldan itibaren Osmanlı İmparatorluğu köylerde ve mahallelerde egemenliğini muhtarlık teşkilatıyla sağlamıştır. Muhtarlık teşkilatı, 1829'da asayiş ve emniyetin sağlanması için ilk önce İstanbul'da, daha sonra da 1833 yılından itibaren Osmanlı taşrasında örgütlenmeye başlamıştır.⁴ Yıllar içinde yapılan vilayet nizamnameleriyle beraber giderek taşranın etkili aktörlerinden birisi hâline gelmiştir. Muhtarlar, Osmanlı idaresi adına köy ve mahallelerde göçü denetlemeye çalışmış, nüfus ve askerlik işleriyle ilgilenmiş, verginin dağıtımı ve tayini işlerinde rol oynamış; en önemlisi ise bir yerleşkenin güvenliğinden sorumlu olmuşlardır.⁵ Onlara tanınan birçok yetki ve güç çerçevesinde Osmanlı taşrasının etkili figürlerinden birisi olarak öne çıkmışlardır. Nitekim muhtarların bu eylemleri gerçekleştirmesinde, onlara yardımcı olan ihtiyar meclislerinin ve köy bekçilerinin de payı vardır.

İncelenen kaynaklarda köy bekçileri “karye bekçisi”, “korucu”, “poylak”⁶ ve “bolak” isimleriyle tanımlanmıştır. Bekçi tabiri “bir şeyi veya bir yeri bekleyen güvenlik birimi” anlamında kullanılmıştır.⁷ Örneğin Poylak tabiri 1882 yılının Haziran ayında

² Bknz. İnbaşı, “Üsküp”.

³ Bknz. İnbaşı “Üsküp”.; Ahbab, *Üsküp Sancağı'nın Sosyo Ekonomik Yapısı (1876-1911)*, 7-11.

⁴ Mehmet Güneş, *Osmanlı Döneminde Muhtarlık ve İhtiyar Meclisi (1829-1871)*, (İstanbul: Kitabevi, 2014), 19-29; İlber Ortaylı, *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, (Ankara: Cedit Neşriyat, 2008), 306-307; Musa Çadircı, “Türkiye’de Muhtarlık Teşkilâtının Kurulması Üzerine Bir İnceleme” *TTK Belleten* 34/135, (1970), 409-412.

⁵ Çadircı, “Türkiye’de Muhtarlık Teşkilâtının Kurulması”, 413-14; Güneş, *Osmanlı Döneminde Muhtarlık ve İhtiyar Meclisi*, 69-121.

⁶ Pakalın, “Poylak” tabirini “bekçi yerine kullanılır bir tâbirdir. Bulgarcadan alınmadır...” şeklinde tanımlamıştır. bknz. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, (İstanbul, MEB Yayınları, 1993), “Poylak”, II/780; Belgelerde “Poylak” tabiri ise “bolak”, “bulak”, “polak” şekillerinde, farklı biçimlerde geçmektedir: Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), YB. 021. (*Yabancı Arşivler Makedonya Arşivi*), No.76, Gömlek No. 88, 1-2; BOA, YB. 021, No. 76, Gömlek No. 110, 1-2; BOA, YB. 021., No.79, Gömlek No. 89, 1-2; BOA, YB. 021., No. 79, Gömlek No. 199; BOA, YB. 021., No. 81, Gömlek No. 14; BOA, YB. 021., No. 81, Gömlek No. 142; BOA, YB. 021., No. 76, Gömlek No. 88, 2.

⁷ Hüseyin Kalemli, Osmanlı’da bekçilik sisteminin güvenliğin ve asayişin sağlanmasında kendine özgü bir yapıya sahip olduğunu söylemektedir. Bekçilik birimlerinin çarşı ve mahalle bekçiliği, orman bekçiliği, arazi

Üsküp’e bağlı Vodine-i Bala köyüne bekçi olmak isteyen İbrahim b. Hüseyin tarafından hazırlanan dilekçede “Çakerleri Üsküb Kazâsı Barovola karyesinden olub işbu doksan sekiz senesine mahsûben Üsküb Kazâsı Vodine-i Bâlâ karyesinde poylaklık itmek üzere...”⁸ diye yazılırken, Vodine-i Bala köyü ise şehadet-namede “Üsküb Kazâsı Barolova karyesinden İbrâhîm b. Hüseyin ehl-i ‘ırz ve müstakimü’l-etvar olub poylaklığa cümlemiz re’y ve tensibiyle nasb u ta’yîn kılınmış...”⁹ biçiminde ifade edilmiştir. 1871 Vilâyet Nizamnamesi’nin ardından Osmanlıların bu kurumu teşkil ettikleri görülmektedir. Nitekim tayin işlemlerinde, köy muhtarı ile ihtiyar meclisleri, mutasarrıflık, belediye ve zaptiye birimleri koordineli bir biçimde çalışmaktadır. Tayin muamelelerinden kaza merkezindeki belediyenin ve zaptiyenin sorumlu olduğu görülmektedir. Bunlar köy bekçisi adayından “istid’a” adı verilen dilekçeler beklemekte veya onun adına köy muhtarının ya da arzuhalcilerden birisinin dilekçe yazmasını şart koşmaktadırlar. Bu arzuhal veya dilekçelerde mutlaka pul yapıştırılmış olmalıdır. Her ne kadar tayin belgelerinde “damga vergisi” zikredilmese de silah tezkeresi hakkındaki nizamnameler de bu durum alenen ifade edilmektedir. Hatta 1879 tarihli *Usul-ı Muhâkemât-ı Cezâiyye Kanûn-ı Muvakkatına* göre köy bekçileri “zabıta-i adliye”den¹⁰ sayılmaktadır. Öte yandan bekçi adaylarının *kefil göstermeleri* veya *kefalet bağlanmaları* gerektiği dile getirilmektedir. Bunlar kefil göstermek maksadıyla hem kendi köyü hem de tayin olacağı köy muhtarı ile ihtiyar meclisi üyelerinden “kefâlet-name” veya “intihab-name” adı verilen tezkere almak mecburiyetindedir. Lakin farklı kazalardan farklı kazalara bekçilik yapmak isteyenlere yönelik olarak; istihdam edilecek kazada, hükümetin, *esnaflık yapan veya hükümet kademesinde bulunan* kişileri kefil olarak görme arzusu mevcuttu.

Bekçilerin tayin usullerini belgelerden yola çıkarak şu şekilde sıralamak mümkündür¹¹;

bekçiliği, köy bekçiliği, kır bekçiliği gibi farklı alt kollara ayrıldığını beyan etmektedir. Bknz. Hüseyin Kalemli, “Osmanlı Devleti’nde Bir Güvenlik ve Asayiş Birimi Olarak Kırk Bekçiliği: Yapısı, İşleyişi ve Görevleri”, *XVIII. Türk Tarih Kongresi*, Haz. Semiha Nurdan-Muhammed Özler (Ankara: TTK Yayınları, 2022), III/707.

⁸ BOA, YB. 021., No.76, Gömlek No, 110,1.

⁹ BOA, YB. 021., No. 76, Gömlek No. 110, 3.

¹⁰ Faruk Y. Turinay, “1879 Tarihli Ceza Muhakemesi Kanunu (Usul-i Muhâkemât-ı Cezâiyye Kanun-ı Muvakkatı) Üzerine Bir İnceleme”, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11/1 (25.06.2021), 199; Turinay burada *zabıta-i adliye* kavramının sadece müdde-i umumiye yardımcı olan adli kolluğu değil, tüm soruşturma evresini kapsadığını dile getirmektedir.

¹¹ Şu arşiv belgeleri göz önüne alınarak çıkarım yapılmıştır. Bknz. BOA, YB. 021. , No. 71, Gömlek No.7, 3; BOA, YB. 021. , No. 71, Gömlek No. 146, 1; BOA, YB. 021. , No. 71, Gömlek No. 469, 1; BOA, YB. 021. , No. 71, Gömlek No. 387, 1; BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No.218; BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 221, 1; BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 221, 3. ile BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 221, 4; BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 222, 1; BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 222, 3; BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 223, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 223, 3; BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 226, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 226, 3; BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 227, 1. ile BOA,

1. Bekçinin tayin olduğu köyün ileri gelenleri veya bizzat bekçinin kendisi tarafından bir *dilekçe veya arzuhal* düzenlenmektedir.

Örneğin 1-2 Temmuz 1878 tarihinde Gluha köyündeki ahali adına köy muhtarı tarafından Blaçeli Mustafa'nın köylerinde bekçilik yapması için *dilekçe* kaleme

YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 227, 3; BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 228, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 228, 3; BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 231, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 231, 3; BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 250; BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 217, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 217, 4; BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 219. ile BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 217, 3; BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 220, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 220, 3; BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 225, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 225, 3; BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 232, 1, BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 232, 3. ile BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 232 4.; BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 233; BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 234, 1, BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 234, 2. ile BOA, YB. 021. , No. 72/ Gömlek No. 234, 4; BOA, YB. 021. , No. 72, Gömlek No. 249; BOA, YB. 021. , No. 73, Gömlek No. 55; BOA, YB. 021. , No. 73, Gömlek No. 32, 1-2; BOA, YB. 021. , No. 73, Gömlek No. 35; BOA, YB. 021. , No. 73, Gömlek No. 38, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 73, Gömlek No. 38, 3; BOA, YB. 021. , No. 73, Gömlek No. 39, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 73, Gömlek No. 39, 3; BOA, YB. 021. , No. 73, Gömlek No. 41, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 73, Gömlek No. 41, 3; BOA, YB. 021. , No. 71, Gömlek No. 390; BOA, YB. 021. , No. 75, Gömlek No. 207; BOA, YB. 021. , No. 75, Gömlek No. 211; BOA, YB. 021. , No. 75, Gömlek No. 261; BOA, YB. 021. , No. 74, Gömlek No. 503; BOA, YB. 021. , No. 75, Gömlek No. 271, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 75, Gömlek No. 271, 2; BOA, YB. 021. , No. 75, Gömlek No. 202; BOA, YB. 021. , No. 75, Gömlek No. 270; BOA, YB. 021. , No. 75, Gömlek No. 273; BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 69; BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 71; BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 84; BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 85, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 85, 3; BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 86, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 86, 3; BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 87, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 87, 3; BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 90, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 90, 3; BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 91; BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 95; BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 97; BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 69; BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 98, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 98, 3; BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 99; BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 100, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 100, 3; BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 101; BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 107, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 107, 3; BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 110, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 110, 3; BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 122, 2; BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 123; BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 141, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 76, Gömlek No. 141, 3; BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 233; BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 175; BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 177; BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 200; BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 90; BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 179; BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 181; BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 182, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 182, 3; BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 183, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 183, 2; BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 185; BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 232; BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 186, 2. ile BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 186; BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 187; BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 187, 2; BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 188, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 188, 2; BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 190, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 190, 2. ile BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 190, 3.; BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 194, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 194, 3; BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 196; BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 197; BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 198, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 198, 2; BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 201; BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 202, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 78, Gömlek No. 202, 2; BOA, YB. 021. , No. 79, Gömlek No. 105, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 79, Gömlek No. 105, 3; BOA, YB. 021. , No. 79, Gömlek No. 130; BOA, YB. 021. , No. 79, Gömlek No. 204; BOA, YB. 021. , No. 81, Gömlek No. 3; BOA, YB. 021. , No. 81, Gömlek No. 7, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 81, Gömlek No. 7, 3; BOA, YB. 021. , No. 81, Gömlek No. 8, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 81, Gömlek No. 8, 3; BOA, YB. 021. , No. 81, Gömlek No. 12, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 81, Gömlek No. 12, 3; BOA, YB. 021. , No. 81, Gömlek No. 13; BOA, YB. 021. , No. 81, Gömlek No. 157; BOA, YB. 021. , No. 81, Gömlek No. 14.; BOA, YB. 021. , No. 81, Gömlek No. 17, 1, BOA, YB. 021. , No. 81, Gömlek No. 17, 2. ile BOA, YB. 021. , No. 81, Gömlek No. 17, 3; BOA, YB. 021. , No. 81, Gömlek No. 39; BOA, YB. 021. , No. 81, Gömlek No. 46, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 81, Gömlek No. 46, 3; BOA, YB. 021. , No. 81, Gömlek No. 53; BOA, YB. 021. , No. 81, Gömlek No. 78, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 81, Gömlek No. 78, 3; BOA, YB. 021. , No. 81, Gömlek No. 115, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 81, Gömlek No. 115, 2; BOA, YB. 021. , No. 81, Gömlek No. 122, 1. ile BOA, YB. 021. , No. 81, Gömlek No. 122, 2.

alınmıştır.¹² Yine aynı tarihte Suşiçe-i Derbend köyüne Mehmet isimli birinin tayin edilmesi için köy muhtarı, beş ihtiyar meclisi üyesi ve üç kişinin daha mührünün bulunduğu bir *arzuhal* düzenlenmiştir.¹³

10 Nisan 1887 yılında ise Dobrine (Dobrinio) köyü ahalisi 1887-88 yılında yetiştirecek ekinleri ve ürünleri korumak üzere hemşerileri olan Habib b. İbrahim'in bekçi olması için dilekçe vermiştir. Bu dilekçe, köy imamı, muhtarı ve ihtiyar meclisi üyelerinden birisi tarafından hazırlanmıştır. Muhtar ile imamın ismine yer verilmeden “*İmâm-ı karye-i Dobrine*” veya “*Muhtâr-ı karye-i Dobrine*” ifadeleri kullanılmıştır.¹⁴

2. Bekçinin tayin olduğu köyün ileri gelenleri (muhtar, aza, imam, papaz vb.) tarafından bir *şehadet-name* yazılırdı.

Genel olarak *şehadet-nameyi* kaleme alan kişiler “*Bâdî-i terkîm-i şehâdet-nâme oldur ki*” diyerek giriş yapmaktadır. Örneğin Başkova ve Novasil köyleri ortaklaşa köylerine tayin ettikleri Gumalovalı Bilal'in şehadet-namesini şöyle düzenlemişlerdir:

“Bâdî-i terkîm-i şehâdet-nâme oldur ki

Sekenesi bulunduğumuz Başkova ve Novasil karyelerinin mevrû'atını beklemek ve her vechile muhâfaza itmek üzere Üsküb kazâsına tâbî' Gumalova karyeli Bilâl b. Murtazâ nâm kimesneyi bekçi ittihâz etmiş olduğumuzdan merkûm şimdiye kadar hilâf-ı nizâm-i hâl ve hareketde bulunmayub ez-her-cihet ehl-i 'ırz gürûhundan bulunduğu ve her vechile hüsn-i zannımız olduğu mübeyyen işbu şehâdet-nâme-i 'âcizânemiz tahrîren cânib-i hükûmete takdîminine ictisâr kılındı fî 20 Haziran sene 94”¹⁵

Lakin bazı durumlarda köylüler, şehadet-nameleri “*Bâdî-i terkîm intihâb-nâme oldur ki*” veya *Bâdî-i terkîm-i senedd oldur ki*” diye de düzenlemektedirler.

Örneğin Üsküb'e bağlı Keremetlik köyünün hazırladığı şehadet-name “*bâdî-i terkîm-i intihâb-nâme oldur ki*” şeklindeki ifadelerle başlamaktadır. Şehadet-nameyi Üsküb Kasabası'nda bulunan Gazi İskender Mahallesi'nden Abdülfettah adına düzenlemişlerdir:

“Bâdî-i terkîm-i intihâb-nâme oldur ki

Âshâb-ı 'alâka âhâlisinden bulunduğumuz Üsküb Kazâsına tâbî' Keremetlik karyesinin işbu üçyüziki senesi Kâsım'ından i'tibâren bir sene

¹² BOA, YB. 021., No. 72, Gömlek No. 221, 1-2.

¹³ BOA, YB. 021., No. 72, Gömlek No. 223, 1-3.

¹⁴ BOA, YB. 021., No. 83, Gömlek No. 78.

¹⁵ BOA, YB. 021., No. 72, Gömlek No. 224; Evrakta da görüldüğü gibi hem bekçinin köyü hem de tayin olduğu köyler müştereken *şehadet-name* hazırlamıştır.

müddetle mezzû'ât ve mahsûlâtını muhâfaza iylemek ve bekçiliğe müte'allik sâ'ir hidemâtı ifâ itmek üzere çift-başında ikişer şinik zahîre ücret vermek şartıyla Üsküb kasabası Gâzî İskender Mahallesi'nden 'Abdü'l-Fettâh b. İbiş nâm kimesne bekçi intihâb olarak kendüsüne kefil olduğumuzu mübeyyen işbu intihâb-nâme tanzîm ve tahrîr kılındı fî 16 Teşrîn-i Evvel sene 302"¹⁶

Öte yandan Üsküb'e bağlı Kocalık Nahiyesi'nin Dopronyak köyünden Azam'ın adına Üsküb Kazası'na bağlı Batanca köyü muhtarı ile ihtiyar meclisinden İbrahim'in hazırladığı şehadet-namede "*Bâdî-i terkîm-i intihâb-nâme-i senedd-i 'âcizânemiz oldur ki*" şeklinde ifade edilmiştir. Şehadet-name şu şekildedir:

"Bâdî-i terkîm-i intihâb-nâme-i senedd-i 'âcizânemiz oldur ki

Üsküb kazâsına tâbi' Kocalık Nâhiyyesi Dopronyak karyesi âhâlisinden ve ehl-i 'ırz tâ'ifesinden olub Â'zâm b. Âhmed nâm kimesneden karyece cümlemiz etvâr-ı hasenesinden hoşnûd bulunduğumuzdan işbu doksanbeş (95) senesinden mezzû doksanalı (96) senesinde hâsıl olacağı her nev' hubûbât-ı mahsûlât-ı kâmilemizin hıfzı husûsuna lüzûmu görünen bekçinin merkûm Â'zâm karyece bi'l-ittifâk-ı ârâ ile mütemeden bekçi intihâb iylemiş olduğumuzdan kendüsünden cümlece emîn ve hoşnûd bulunduğumuzu ve karyemiz bekçi nasb ve ta'yîn buyurulmasıyla yedine ı'tâsı îcâb iden silâh tezkeresiyle bekçilik husûsunda ta'limâtın ı'tâsı zımnında bi't-tasdîk işbu intihâb-nâme-i senedd-i 'âcizânemiz cânib-i hükûmete takdîm kılındı fî 2 Kânûn-ı Sâni sene 95"¹⁷

Şehâdet-name örneklerinde görüldüğü üzere seçilen kişilere duyulan güven açıkça ifade edilmektedir.

3. Bekçinin memleketi olan köy tarafından da *şehadet-name* yazılmaktadır. Bu köy, bekçinin tayin olduğu köyden daha fazla çaba ve mesuliyet üzerine almakla sorumludur. Öte yandan bekçinin istihdam edilecek kaza civarından değilse, yani başka bir kazadan geliyorsa, istihdam edileceği kazada, mevcut iktisadi ilişkilerde rol alan, yeri yurdu belli olan ve hükümet (idari) kademesinde yer alan birileriyle sosyal, ekonomik ve kültürel ilişkiler kurmak zorunda kaldığı anlaşılmaktadır. Öyle ki, bu kişilerin vasıtasıyla *şehadet-name* düzenlendiğinde mahalli hükümetin bekçilik hizmetinde sorun yaratmadığı görülmektedir.

¹⁶ BOA, YB. 021., No. 82, Gömlek No. 81.

¹⁷ BOA, YB. 021., No. 73, Gömlek No. 39, 3.

Örneğin Blaçeli Mustafa b. Ahmed, Gluha köyüne bekçi olarak tayin edilmiştir. Bu sırada hem Blaçe hem de Gluha köy temsilcileri Mustafa'nın adına şehadet-name düzenlemişlerdir. Hususiyetle şehadet-nameler şu şekilde karşılaştırılabilir:

Mustafa'nın kendi köyü olan Blaçe, ona her türlü açıdan şehadet-namesinde kefil olmaktadır. Öyle ki Blaçe köyü, Mustafa'nın görevini eksik yapması, kanun-dışı hareket etmesi veya görevinden kaçması hâlinde; onun bizzat hükümete tesliminde sorumluluğu üstüne alacaklarını “...merkûm Mustafa Gluha karyesinde bekçi nasb ve ta'yîn olduğu cihetle şâyed merkûm Mustafâ mugâyir-i irâde-i 'âlî hal ü hareketde bulunur ise de firar iyleyeceği hâlde kendümüz tutub merkûmu hükûmet-i seniyyeye teslim ideceğimiz...”¹⁸ şeklinde ifade etmişlerdir.

Gluha köyü ise Blaçe'nin taahhütleri ve kefaleti doğrultusunda Mustafa'yı bekçi olarak tayin etmiştir. Bu da “...mücerrebü'l-etvâr ehl-i 'ırz gürûhundan bulunduğunun karyesi şehâdet-nâmesi nefsiye te'mîn itmiş Mustafâ b. Âhmed nâm kimesneyi tarafeyn-i hüsn-i rızâ ve cümlemizin re'y ve ittîfâkımızla nasb iylediğimizi...”¹⁹ şeklinde açıklanmıştır.

Örneklerden de anlaşıldığı üzere bekçinin memleketi olan köyün daha fazla mesuliyet ve sorumluluk üstüne aldığı görülmektedir. Bekçinin tayin olduğu köyün ileri gelenlerinin, bu taahhütlere dayanarak bekçiyi kabul ettikleri anlaşılmaktadır.

Öte yandan 13 Temmuz 1878 tarihinde Kalkandelen Kazası'na bağlı Seçeste köyünden Tahir, Koçkova köyüne bekçi tayin edilmek istenmiştir. Tahir'in adına Üsküplü iki kişi tarafından şehadet-name düzenlenmiştir. Bu kişilerden birisinin mesleği tam olarak bilinmemekle birlikte diğerinin mesleğinin tütüncü olduğu anlaşılmaktadır. İlk kişinin, kendine ait olmak üzere mühür hazırlattığı görülmektedir. Bu yüzden, bu kişinin belirli bir servete sahip kimse veyahut idari kademedede memur olduğu düşünülmektedir. Diğer yandan tütüncü esnafından birisinin de şehadet-namede mührü bulunmaktadır. Bu kişiler, hayatlarını *yerleşik bir biçimde* idame ettirmektedir. Dolayısıyla merkezin *yasama faaliyetleri* dairesinde, farklı kazalardan farklı kazalara bekçilik etmek isteyenlere yönelik olarak; bekçinin istihdam edileceği kazada, hükümetin, *yerleşik ekonomik faaliyetler* içerisinde yer alan kişileri kefil olarak görmek istediği anlaşılmaktadır. Böylelikle hükümet bir bakıma, o civardan olmayan bir kişiyi bekçi olarak tayin etmek istememektedir. Ancak başka kazadan gelen kişilerin bekçi olmak istedikleri takdirde, orada bulunan esnaflar veya

¹⁸ BOA, YB. 021., No. 72, Gömlek No. 221, 3.

¹⁹ BOA, YB. 021., No. 72, Gömlek No. 221, 4.

devlet görevlileriyle ilişki kurmasını beklemektedir. Devlet, bu tarz kişilerin kefil olması karşılığında *farklı bir yerden gelen kişilerin* bekçilik yapabileceğini göstermiştir.²⁰

4. Bekçinin veya köy muhtarının düzenlediği *dilekçe* veya *arzuhal*, ekleriyle beraber ilgili sancağın belediye meclisine havale olunup buradan da zabıtaya havale edilirdi.

Örneğin, Mehmet Çavuş'un bizzat kendisinin kaleme aldığı *dilekçe* ve Üsküp'e bağlı Göreler-i Zîr köyünün hazırladığı şهادet-nâme 1 Ocak 1884 tarihinde belediye meclisine ulaşmış, buradan da "*badehu tezkeresi virilmek üzere evvel-emirde bekçi-i merkûm ehl-i 'ırz gürûhundan olub olmadığının tahkik ve kefâlete rabtıyla i'âdesi-çün merkez zâbıta-i livâya tevdi' kılındı...*"²¹ denilerek sancak zabıtasına gönderilmiştir.

5. Zabıta dairesinde kişinin, herhangi bir kusur, suç ve cezaya karışıp karışmadığı tetkik edilirdi. Bu sayede, bekçiliğe aday olan kişinin bir bakıma adli sicili araştırılırdı. Eğer aday olan kişinin herhangi bir suçla ilişkisi yoksa, onun bekçiliğe atanmasında sorun olmazdı. İlgili evrak, kişinin tahkik ve tetkik edildiğini bildiren ifadelerle birlikte, zabıta dairesinin açıklamalarıyla belediye meclisine gönderilirdi. Bu açıklamada, belediye meclisine, bekçi adayının araştırılmasının ardından tezkeresinin verilmesi hususunda bir kusur bulunmadığı bildirilirdi.

8 Kasım 1887 tarihinde Üsküp Kasabası'ndan İlyas b. Salih, Tophane köyüne bekçi olabilmek için bizzat kendisi *dilekçe* kaleme almıştır. Bu dilekçe, Tophane köyünün hazırladığı şهادet-nameyle beraber, önce belediye dairesine ulaşmış, oradan da Zabıta dairesine gönderilmiştir. Zabıta dairesi "*bekçi-i merkûm kefâlete rabt idilmiş olmağla ifâ-yı muktezâsı zımnında belediyeye tevdi kılındı*" diyerek, İlyas'ın bekçilik yapmasında herhangi bir sakınca görmediğini belediye meclisine bildirmiştir.²²

6. Belediye meclisi, cüz'i bir miktar karşılığında kişiye bekçi tezkeresini verirdi.

Bunlar haricinde, bekçi adaylarının önce mutasarrıflığa oradan da belediye ve zaptiye dairelerine yollayacağı "şهادet-name" formülasyonunu, şu şekilde izah etmek mümkündür:

1. Şهادet-namenin başlangıcında, bu şهادet-nameyi kimin/kimlerin düzenledikleri, bu kişilerin kimlerin yararına veya hangi yerin adına düzenledikleri beyan edilirdi.

²⁰ BOA, YB. 021., No. 72, Gömlek No. 232, 4; karşılaştırınız. BOA, YB. 021., No. 78, Gömlek No. 181; Kumanova Kazası Şitece Köyü'nden Hayreddin b. Ali Üsküp'e mülhak Mazaf Balıklı köyüne bekçi olarak tayin olunmuştur.

²¹ BOA, YB. 021., No. 78, Gömlek No. 178, 1.

²² BOA, YB. 021., No. 83, Gömlek No. 131, 1-2.

2. Söz konusu görevin, hangi zaman dilimini kapsayacağı net bir dille ifade edilirdi.
3. Bu görevin nitelikleri ile tanımı yapıldı.
4. Şehadet-namenin öznesi olan kişinin memleketi, adı-sanı ve iyi nitelikleri belirtilirdi.

5. Seçilen veya tayin edilen kişinin bütün köyün veya yörenin ileri gelenlerinin görüş birliği ve ittifakıyla tercih edildiği anlatılırdı. ‘Rıza meselesi’ hususiyetle vurgulanırdı.

6. Şehadet-nameyi düzenleyen kişilerin, göreve aday olan şahsa her yönden kefil oldukları, bu kişinin kanunun aksine davranmayacağını dair söz verdikleri görüldü.

7. İlgili makamlardan, gönderilen şehadet-namenin onaylanması ve adına şehadet-name düzenlenen kişiye de görevi için gerekli olan kağıtların (alameti veya tezkeresi) verilmesi istenirdi.

8. Bu türde düzenlenen şehadet-namelerin sonunda da şehadet-nameyi kaleme alan kişilerin adları, mühürleri, sıfatları (vazifeleri/görevleri) ve memleketleri (genellikle aynı köyden kişiler oldukları için belirtilme ihtiyacı duyulmazdı) belirtilirdi.

Örneğin İncikova köyünde Üsküp Kazasına bağlı Raştak köyünden Timur b. Halil’in bekçilik yapması için şehadet-name düzenlenmişti. Bu şehadet-namenin altında köyün birinci muhtarı (*muhtâr-ı evvel*) ile köylüden Eyüb, Mehmed Hulusi, Sakıb ve Ruşen’in mühürleri vardı. Bu belge ise şu şekildeydi:

“Üsküb Kazâsına tâbi’ İncikova karyesinin gelecek üçyüzüç (303) sene-
i rûmiyye hubûbât-ı mevrû’âtıyla fevâkih-i müsmirenin emr-i muhâfaza ve
sıyânetine ve bekçi vezâ’ifiyle umûrunun nizâmı dâ’iresinde rû’yetine
mücerrebü’l-hâl ve’l-etvâr olan Üsküb Kazâsına tâbi’ Raştak (?) karyesi
âhâlisinden Timur b. Halîl nâm kimesnenin bekçi ta’yîni karye-i mezkûr
âhâlisinin cümleten ittifâkıyla intihâb kılınmış olmasından lütfen merkûmun
bekçi ta’yînine ‘âlâmet-i fârikasının ı’tâsı bâbında merkûma ez-her-cihet
olduğumuzdan icâbının icrâsı içün beledî-i livâyâ havâlesi bâbında emr ü fermân
hazret-i men-lehi’l-emrindir fî 29 Kânûn-ı Sâni sene 302”²³

²³ BOA, YB. 021., No. 82, Gömlek No. 243.

Resim 1: "BOA, YB.021., No. 82, Gömlek No. 243" numaralı evraktaki mühürler

II. Köy Bekçilerinin Görev ve Sorumlulukları

Köy bekçileri tayin oldukları köyde bağı²⁴, bahçeyi, ekili arazileri; gerektiği takdirde bölgeye yakın dağı ve ormanları²⁵ korumaktadır. Görev süreleri altı ay ilâ bir veya birkaç yıl arasında değişmektedir.²⁶ Bir bekçi birden fazla köye tayin olabilmektedir.²⁷ Bekçilerin sayısı yörenin sosyo-ekonomik koşullarına göre artıp azalmaktadır.²⁸ Bazı bekçiler tekrar tekrar aynı köye tayin olmuşlardır.²⁹ Bazı *muhaçirler* göç ettikleri köyde bekçi olarak hizmet etmişlerdir.³⁰ Öte yandan eski askerî görevlilerden bazıları da bekçilik görevinde bulunmuşlardır.³¹ Birbirine yakın köyler ortaklaşa köylerine veya yaylaklarına

²⁴ Örneğin "BOA, YB. 021., No. 76, Gömlek No. 123" evrakta Üsküp'e bağlı İstraçince köyüne Ramazan b. Hurşid "Üsküb Kazâsına tâbi" İstraçince karyesinden Ramazân b. Hürşid karyemizin bağ bekçisi tutulmuş olduğundan..." şeklinde tayin edilmiştir. Bir diğer "BOA, YB. 021., No. 81, Gömlek No. 78, 3." evrakta; Üsküp'e bağlı Barova köyünden İsmail b. Hüseyin Çerinçe bağlarına tayin olunduğu "Üsküb kazâsına tâbi" Barova karyesi sâkinlerinden İsmâ'il b. Hüseyin nâm kimesne Çerinçe bağlarına köy ma'rifetiyle bekçi tutulmuş olduğundan..." şeklinde bahsedilmiştir.

²⁵ Örneğin "BOA, YB. 021., No. 75, Gömlek No. 233" numaralı ve 30 Ağustos 1881 tarihli evrakta, Üsküp'e bağlı Bulachane köyünde "...Bulachane karyesi sınırında ilerü de vukû'-bulacak mevrû'âtlar ile bağçelerin ve balkanımızın kâffesini nezâret ve himâye itmek üzere..." bekçi atandığı belirtilmiş; "BOA, YB. 021., No.76, Gömlek No. 69" numaralı ve 25 Nisan 1882 tarihli evrakta Üsküp'e bağlı Lubanca köyü için "...Lubanca karyesi sâkinlerinden Estoyan v. Matre mucerrebü'l-etvâr ve ehl-i 'ırz gürûhundan bulunduğu cihetle işbu doksan sekiz senesi karyemizin mevrû' tarla ve mısır ve bağ ve balkanımızı gelecek Mart'a değin muhâfaza ve himâye işlemek üzere..." diye ifade edilmiştir.

²⁶ Bunun haricinde "iki ay" bile bekçi tayin edildiği görülmüştür: bkzn. BOA, YB. 021., No. 81, Gömlek No. 123.

²⁷ BOA, YB. 021., No. 78, Gömlek No. 180; Göreler Köyü'nden Cemal bu sefer Suşice köyüne tayin olmuştur;

²⁸ BOA, YB. 021., No. 75, Gömlek No. 231; Kocavişte köyüne Batko ve İstifko tayin edilmiştir. Köyün bağcılıkla ("...bağlarımızı muhafazası..." tabirinden) ilgilendiği anlaşılmıştır. Bu bakımdan pazara yönelik olarak ürün üreten mamur bir köy olduğu varsayılabilir. Bknz. Tevfik Güran, *19. Yüzyılda Osmanlı Ekonomisi Üzerine Araştırmalar*, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014), 88.; BOA, YB. 021., No. 75, Gömlek No. 233. Bulachane köyü ise İspaso, İstasyon ve İstailko'yu ekili arazileri, bahçeleri, ormanlık sarp-sıra dağların hepsini korumak için bir yıl müddetle tayin etmiştir; BOA, YB. 021., No. 75, Gömlek No. 274; BOA, YB. 021., No. 50, Gömlek No. 10, 1; BOA, YB. 021., No. 81, Gömlek No. 35.

²⁹ BOA, YB. 021., No. 75, Gömlek No. 208; Diyola karyesi bir kez daha Göreler köyünden Cemal'i bekçi olarak tayin etmiştir. Bknz. BOA, YB. 021., No. 72, Gömlek No. 220, 1" ile "BOA, YB. 021., No. 72, Gömlek No. 220, 3" numaralı ve 27 Haziran-7 Temmuz 1878 tarihli evraklar; BOA, YB. 021., No. 75, Gömlek No. 272; BOA, YB. 021., No. 79, Gömlek No. 47, 2.; BOA, YB. 021., No. 79, Gömlek No. 102.

³⁰ BOA, YB. 021., No. 72, Gömlek No. 229, 1. ile BOA, YB. 021., No. 72, Gömlek No. 229, 3.; BOA, YB. 021., No. 76, Gömlek No. 68, 1. ile BOA, YB. 021., No. 76, Gömlek No. 68, 2.; BOA, YB. 021., No. 76, Gömlek No. 88, 1. ile BOA, YB. 021., No. 76, Gömlek No. 88, 2.; BOA, YB. 021., No. 76, Gömlek No. 102; BOA, YB. 021., No. 78, Gömlek No. 199, 1. ile BOA, YB. 021., No. 78, Gömlek No. 199, 2.

³¹ BOA, YB. 021., No. 75, Gömlek No. 266; BOA, YB. 021., No. 78, Gömlek No. 178, 1. ile BOA, YB. 021., No. 78, Gömlek No. 178, 3; BOA, YB. 021., No. 79, Gömlek No.199.

bir bekçi tayin edebilmektedir.³² Bazı durumlarda köylüler bekçileri istemedikleri takdirde mahalli hükümet tarafından bir başka bekçi tayin edilebilmektedir. Mesela Üsküp Kazâsına bağlı İcarlar köyü sakinleri, bir önceki sene tayin ettikleri bekçinin “*adem-i insaniyeti*” görülmesi sebebiyle hükümete gönderdikleri arzuhal ile bu kişinin bekçi olarak tayin edilmesini istemediklerini dile getirmişlerdir. Arzuhal belediyeye ulaştığında belediye tarafından “*Bu gibi kurâ bekçiliğinin âhir intihâbı zaten zabtiyeye ‘â’id ve râci’ bulunduğundan karye-i merkûme bekçiliğine işbu istid’ada mebhûs Nuhî münâsib olmadığı lade’t-tahkîk tebeyyün itdiği hâlde diğer münâsibinin intihâbı zımnında zabtiyeye havale olunur...*” denilmiştir. Zaptiyeye ulaştığında ise olay farklı bir boyut almıştır. Öyle ki, zaptiyenin araştırması sonucunda “*bekçi-i merkûm iki hâne halkı eğmeyüb*³³ kusûr-ı âshâb-ı ‘alâka ile karye-i mezbûrun ‘umûm ahâlisi bekçi-i merkûmdan hoşnud...” olduğu ortaya çıkmıştır. Sonuçta, Nuhî’ye yeniden mahalli hükümet tarafından tezkeresi verilmiştir. Bu durum ise mahalli hükümetin bekçilik işlemlerinde bir başkasını tayin edebileceğini alenen göstermektedir.³⁴

Köylüler gerektiği takdirde mevcut bekçiye yardımcı olsun diye bir “muavin” de tayin edebilirlerdi. Örneğin Üsküp’e bağlı Ekşi Su köyündeki bekçi Necib, köydeki ekili araziler ile ağaçları korumak için gücünün yetmeyeceğini fark etmiş, dolayısıyla köyden kendisine bir yardımcı istemiştir. Köy bunun üzerine İzzet b. Faris ismindeki birisini yanına “muavin” veya “refik” olarak tayin etmiştir.³⁵

Köy bekçilerinin imparatorluk dâhilinde taşıdıkları silahlar birbirlerinden farklı olsa da Üsküp havalisinde hizmet eden bekçilerin ateşli silah taşıdıkları görülmektedir. Hatta, bekçiler ile çobanların gece-gündüz kırlarda hizmet etmesi sebebiyle “Üsküp Bey’iye Memuriyetinden” -güvenlik gerekçeleriyle- 50 dirhem barut satın almalarına izin verilmiştir.³⁶

Bekçilerin, Üsküp havalisinde köylerde görev yaptıkları, bu köylerde de “geçimlik ekonomi” veya “köy ekonomisinin” hâkim olması, bu ekonomik biçim içinde de paranın yoğun bir şekilde tasarruf edilmemesi sebebiyle *aynî biçimde* haklarını (ücretlerini) aldıkları tespit edilmiştir. Aldıkları tayinatlar köyün sosyo-ekonomik durumuyla yakından

³² BOA, YB. 021., No. 72, Gömlek No. 224, 1 ile BOA, YB. 021., No. 72, Gömlek No. 224, 3; BOA, YB. 021., No. 79, Gömlek No. 100; BOA, YB. 021., No. 79, Gömlek No. 170; BOA, YB. 021., No. 81, Gömlek No. 38, 1-2. ile BOA, YB. 021., No. 81, Gömlek No. 38, 3; BOA, YB. 021., No. 79, Gömlek No. 206.

³³“Eğmeyüb kelimesi “Eğmek: Meylettirmek, ikna etmek” anlamlarına gelmektedir. Bknz. TDK, *Tarama Sözlüğü*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1988), “Eğmek”, III/1400.

³⁴ BOA, YB. 021., No. 74, Gömlek No. 387.

³⁵ BOA, YB. 021., No. 79, Gömlek No. 89, 1 ile BOA, YB. 021., No. 79, Gömlek No. 89, 2.

³⁶ BOA, YB. 021., No. 71, Gömlek No. 342.

ilişkidir. Mesela Gradofça köyü, Bekçi Abdurrahman’a sadece 75 şinik karışık zahire verebileceğini ifade etmiştir.³⁷ Kuruşice köyü ise Bekçi İbrahim’e 35 şinik çavdar, 35 şinik arpa; ücretsiz bir şekilde 6 şinik hububat ekebileceği bir arazi tahsis etmiş; gece vaktinde ekili arazilere tecavüz eden hayvanların büyüğünden 20 para, küçüğünden ise 10’ar para; gündüz vaktinde ise büyüğünden 10’ar, küçüğünden ise 5’er para “kapan parası” almasını taahhüt etmişti.³⁸

III. İşleyiş ve Karşılaşan Problemler

Osmanlı idari birimleri içerisinde yer alan köy, nahiye, kaza, sancak ve vilayetin koordineli bir biçimde bekçi tayini işlemlerinde çalıştıkları görülmüştür. Bekçi tayini işlemlerinde yöredeki mahalli belediyelerin de aktif rol oynadığına şahit olunmuştur.

Örneğin Üsküp Belediye Meclisi³⁹ tarafından 31 Mart 1878 tarihinde vilayete bağlı kaymakamlıklara ne kadar bekçi tezkeresi kaldığı sorulduğunda, İştîp Kaymakamlığı Nisan 1878’de bir önceki seneden 80 tezkerenin kalmış olduğunu, buna 60 tane daha ilave edilirse yeterli olacağını belirtmişti.⁴⁰ Karatova Kaymakamlığı da aynı tarihte önceki seneden 12 tezkerenin kaldığını, buna 15 tane daha ilave edilirse yeterli olacağını yazmıştı.⁴¹ Öte yandan Üsküp İdare Meclisi ise 10 Kasım 1882 tarihinde, sancağa bağlı kazalardaki kaymakamlıklara idari alanlarında kaç tane köy olduğunu sormuştu. 12 Kasım 1882’de Üsküp Belediyesi’nin bildirdiğine göre bağlı kazalardan sadece İştîp Kazası’ndan cevap gelmişti. Üsküp Belediyesi’nin tüm kazalardan cevap gelmesinin ardından vilayet merkezine durumu bildireceği görülmüştür.⁴² Bu da Osmanlı idari birimlerinde en küçükten en büyüğüne kadar hepsinin bekçi tayinlerinde koordineli bir biçimde çalıştıklarını ispatlamaktadır. Belediyelerin bu süreçte aktif rol oynaması hakkında, 11 Ocak 1883 tarihinde Üsküp Mutasarrıflığı tarafından yazılan bir yazı örnek olarak gösterilebilir. Buna göre Üsküp’e bağlı Palanka Kazası’nda ne kadar bekçinin atandığı sorulmuş, bunların isimlerinin belediye tarafından bir deftere kaydedildiği anlaşılmıştır. Aynı zamanda da bekçilerin hizmetleri gereğince lazım olan “bekçi tezkereleri” için ücret ödedikleri tespit edilmiştir. Bekçi adaylarının, toplamda 336 kuruş tezkere ücreti verdikleri anlaşılmıştır.

³⁷ BOA, YB. 021., No. 76, Gömlek No. 70.

³⁸ BOA, YB. 021., No. 76, Gömlek No. 88, 2.

³⁹ Bu tabir belgede “*Meclis-i Beled-i Livā*” olarak geçmektedir. Bundan dolayı çalışmada aynı şekilde yer verilmiştir. Bknz. BOA, YB. 021., No. 72, Gömlek No. 6, 1.

⁴⁰ BOA, YB. 021., No. 72, Gömlek No. 6, 1.

⁴¹ BOA, YB. 021., No. 72, Gömlek No. 5, 1.

⁴² BOA, YB. 021., No. 76, Gömlek No. 33.

Hem tezkere ücretleri hem de bekçi isimleri belediyelerce sandıklarda tutulmakta ve deftere kaydedilmekteydi.⁴³

1876 ilâ 1887 yılları arasında Üsküp dâhilinde toplamda 231 adet bekçinin tayin edildiği tespit edilmiştir. Bunların seçimleri din, mezhep ve millet farkları gözetilmeden gerçekleştirilmektedir. Kişiler, yukarıda belirtilen maddelere nispetle tayin edilmekte ve görevlerini yapmaktadırlar. Lakin bazı belgelerde 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi'nin ardından yapılan antlaşmaların etkisi görülmektedir. Bilindiği gibi bölgedeki tansiyon giderek artmakta, “Büyük Bulgaristan” ülküsü için çeteler ve komitalar oluşturulmaktadır.

Bu süreçte Osmanlı yöneticileri genellikle Hristiyan köylerine Müslüman köy bekçisi tayin etmiştir. Örneğin Koçkova köyüne 1878-1887 yılları arasında toplamda 5 bekçi tayin olunmuş, bunlardan 1 tanesi hariç gerisi Müslümanlardan tayin edilmiştir. Koçkova köyüne ilk tayin olunan bekçi, yukarıda da bahsi geçen Kalkandelen'den gelen Seçesteli Tahir olup birkaç yıl bekçilik yaptığı anlaşılmıştır. 1882 Mart'ına gelindiğinde ise Koçkova köyü Şakir isimdeki bir Müslümanın adına arzuhal düzenlemiştir. Bu arzuhalde aleni bir biçimde, köyün Bulgarlara ait olduğu “...Devlet-i 'Aliyye teba'asının Bulgar Milletinden Üsküp Kazâsına tâbi' Koçkova karyesinden olub...” şeklinde ifade edilmiştir. Şakir'in görev süresinin altı ay ile sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır.⁴⁴ Çünkü onun yerine 15 Kasım 1882 tarihinde Koçkova köyünden İstoyan tayin edilmiştir.⁴⁵ Koçkova köylülerinin neden kendi içlerinden birisini seçmediği anlaşılamamaktadır. 1884 yılına gelindiğinde, Koçkova köyüne tekrar Graçanlı Şakir atanmıştır.⁴⁶ Nitekim aynı kişi 1886 yılında da tekrar Koçkova'da bekçiliğe tayin olunmuştur.⁴⁷

Breznice'de ise, bu dönemde toplamda 6 köy bekçisi görev yapmıştı. Bunlardan yalnız birisi Hristiyanlardan seçilmişti. İlk bekçi 15 Temmuz 1878'de tayin olunan, Breznice köyünden Izdırave isimdeki bir Hristiyandı. Bu bekçinin tayini için köyün muhtarı ile ihtiyar heyetinden bir azanın *dilekçe* düzenlediği görülmekteydi.⁴⁸ 1881 yılına gelindiğinde Osman isimdeki birisi köye tayin olunmuştu. Bunun adına yazılan kefaletin niteliği, diğerlerinin aksine “*kefâlet-i mutebere*” biçiminde tanımlanmaktaydı.⁴⁹ Mart 1882'de Üsküp kasabasından Bekir Ağa isimdeki birisi Breznice'ye tayin olunmuştu. Köy muhtarı Bekir Ağa için, merkezden ...*iktizâ iden 'alâmet-i fârikasıyla bir kıt'a*

⁴³ BOA, YB. 021., No. 76, Gömlek No. 44.

⁴⁴ BOA, YB. 021., No. 75, Gömlek No. 270.

⁴⁵ BOA, YB. 021., No. 76, Gömlek No. 141, 1-3.

⁴⁶ BOA, YB. 021., No. 79, Gömlek No. 102.

⁴⁷ BOA, YB. 021., No. 82, Gömlek No. 200, 1-2.

⁴⁸ BOA, YB. 021., No. 72, Gömlek No. 231, 1-3.

⁴⁹ BOA, YB. 021., No. 75, Gömlek No. 261.

tezkeresinin...” gönderilmesini istemekteydi.⁵⁰ 1884-85 yıllarına gelindiğinde ise Breznice köyüne, Kruşa köyünden Mehmed isimli birisi tayin olunmuştu. Mehmed’in köye tayinine, bazı köylülerin karşı çıktığı görülmekteydi.⁵¹ Köylüler, 29 Ocak 1884 tarihinde hazırladıkları şehadet-nameye ilaveten 5 Şubat 1884’de, 24 kişinin mühürlerini içeren bir şehadet-name daha hazırlamışlardı. Bu şehadet-name “arzuhal” biçiminde kaleme alınmıştı. Burada Mehmed’in “görüş birliği”, yani “*cümleinin ittifakıyla*” seçildiği vurgulanmıştı. 24 kişinin isim ve şöhretini içeren şehadet-nameden, bu köyün tamamen gayrimüslimlere ait bir yerleşke olduğu anlaşılmaktaydı.⁵² Buna rağmen neden sürekli olarak Müslüman bekçi tayin ettikleri merak konusudur. Nitekim 1885-86 yıllarında da Kruşa köyünden Ahmed’i köylerine bekçi olarak seçmişlerdir.⁵³

Öte yandan Kocavişte’de ise 1876-1887 yılları arasında 6 bekçi görev yapmıştı. Bunlardan 3’ü Hristiyan, 3’ü de Müslüman idi. Hristiyanlar 1882, Müslümanlar ise 1886 yılına kadar görev yapmışlardı. Köyün ulaşabilen ilk bekçisi Boyko isimli bir Hristiyan idi. 5 Nisan 1881 tarihinde bu köye tayin olunmuştu. Boyko’nun seçimi sırasında kullanılan “...*bi’l-cümle ahâli-i karye ruhen ve hüsn-i re’yleri...*” ifadeleri, bütün bir köyün hem maddi hem de manevi açıdan Boyko’nun tayinini onayladığını göstermekteydi.⁵⁴ Aynı zamanda, Kocavişte’nin bağcılıkla uğraşan mamur bir yer olduğu da anlaşılmaktaydı. Refah seviyesi yüksek bir köy olduğu için, Ağustos 1881’e gelindiğinde, köye 2 adet Hristiyan bekçi tayin edilmişti. Bunların ismi Batko ile İstifko’ydu. Bu 2 bekçinin, Boyko’nun görev süresi bittikten sonra tayin edilmiş olduğu anlaşılmaktaydı. Bu durumda Boyko ilkbahar ve hasat mevsimi sırasında 4 ay köyde görev yapmıştı.⁵⁵ 8 Mart 1882’de İstoyan ile Aço isimli 2 bekçi tayin edilmişti. Görev sürelerinin 1 yıl olduğu “...*doksan sekiz senesi Şehr-i Mart’ına değin...*” ifadelerinden anlaşılmaktaydı.⁵⁶ 1884 yılına gelindiğinde ise Kocavişte ve Brodec’in ortaklaşa Tanaşofçalı Yakup’u bekçi olarak atadıkları görülmekteydi. Bunlar Yaynurde köyü ahalisinin ormanlarını ve yaylaklarını tahrip etmemesi, köylerinin birbirlerine yakın olması sebebiyle ortaklaşa bekçi tayin etmişlerdi. Öte yandan her iki köyün de Gazi İsa Bey’in Vakfı⁵⁷ olduğu anlaşılmaktaydı.⁵⁸

⁵⁰ BOA, YB. 021., No. 75, Gömlek No. 273.

⁵¹ BOA, YB. 021., No. 78, Gömlek No.190, 1-2.

⁵² BOA, YB. 021., No. 78, Gömlek No. 190, 3.

⁵³ BOA, YB. 021., No. 81, Gömlek No. 12, 1-3. ile BOA, YB. 021., No. 82, Gömlek No. 126.

⁵⁴ BOA, YB. 021., No. 75, Gömlek No. 207.

⁵⁵ BOA, YB. 021., No. 75, Gömlek No. 231.

⁵⁶ BOA, YB. 021., No. 75, Gömlek No. 274.

⁵⁷ Gazi İsa Bey Vakfı için bkz. Hasan Telli, *Osmanlı Dönemi Üsküp Vakıfları*, (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018), 36-39; Mevlüt Dede, *Üsküp Vakıfları-Bir Sosyal Tarih İncelemesi-*, (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015), 80-84.

⁵⁸ BOA, YB. 021., No. 79, Gömlek No. 100.

3 Mart 1885’de Breze, Kocavişte ve Brodec’in ortaklaşa Brezeli Abdül’ü yaylaklarına bekçi olarak seçtikleri görülmektedir.⁵⁹ Ancak 1886’da Kocavişte’nin bu iki köyden bağımsız bir biçimde, yaylağına Tanaşofçalı Ramazan’ı tayin ettiği anlaşılmaktaydı.⁶⁰

Ayastefanos ve Berlin antlaşmalarını müteakiben Üsküp havalisinde de tansiyon yükselmisti. Bölgedeki Bulgarlar Sırlar, Ulahlar, Rumlar ve Arnavutlar gibi milletler ulusal misyonları doğrultusunda eşkıyalık faaliyetlerine girişmişlerdi. Nitekim 1881 yılında köy bekçilerinden bir grubunun yöredeki eşkıyalar⁶¹ tarafından şehit edildikleri anlaşılmaktadır. Bekçilerden Fettah, İslam, Emin ile muhacir bekçilerden Ali, eşkıyayı takipleri (*takib-i eşkıya*) sırasında hayatlarını kaybetmiştir. Bunların geride kalan ailelerine maaş bağlanması veya sultanın hediyelerine (*atıyye-i seniyye*) mazhar olmaları gündeme gelmiştir.⁶² Sadrazamlığın hangi şıkkı seçtiği tam olarak belirtilmemekle birlikte şehit olan bekçilerin ailelerine ya geçinebilecekleri kadar akçe verilmiş ya da maaş bağlanmıştır.⁶³

Sonuç

Köy Bekçiliği “Tanzimat Islahatları”nın bir devamıdır. Çünkü, mevcudiyetini sürdürmesi için gereken köy muhtarlığı, ihtiyar meclisleri, belediyeler gibi taşranın aslı aktörleri ile taşrada merkezin yansıması konumunu üstlenen vilayet/sancak/kaza/nahiye idare meclisleri bu dönemde kurulmuştur. Köy bekçiliği bir bakıma bunların koordineli bir biçimde çalışmasının eseridir. Pratikte ise Abdülhamid rejiminin *merkeziyetçi* tutumunu yansıtır. Öyle ki bu uygulamalar, *usulen*, tamamen devletin belirlediği şekilde icra edilir. Osmanlı hükümeti bekçi tezkeresinin alınması için hem şahısları hem de toplulukları sorumlu tutmuştur. Bunun sebebi dönemin kolektif bilinci olan “*menâfi-i umumiyenin*” bir yansımasıdır. Bekçi tezkereleri uygulamasından ise devletin -eş zamanlı olarak- vergi gelirlerini arttırmaya çalıştığı anlaşılır. Bunu iki şekilde yapmaktaydı; ilk olarak kişinin devletin belirlediği standartlarda pul yapıştırılmış kağıtlarla, belirlenen kurumlara müracaat etmesi, ikinci olarak da kişinin tezkeresi için damga veya mühür parasını alakalı dairelere ödemesi beklenmektedir. Bunun mahalli idarelerde sandıkta tutulması ve deftere kaydedilmesi ise Osmanlıların artık rasyonel ve sistematik bir biçimde işlemlerini gerçekleştirdiklerini göstermektedir.

⁵⁹ BOA, YB. 021., No. 79, Gömlek No. 170.

⁶⁰ BOA, YB. 021., No. 82, Gömlek No. 92, 1-2.

⁶¹ Osmanlı yöneticileri bunun hakkında çeşitli şekillerde “eşkıya” tabirini tasnif etmişlerdir. Lakin ele aldığımız belgede açık-seçik bir biçimde ifade edilmemiştir. Eşkıyaların Osmanlı diplomatiğindeki yerinin detaylı bir tahlili için bkz. Polat Safi, “Üç Tarz-ı Çete”, *Kebikeç*, 34 (2012), 85-105.

⁶² BOA, DH.MKT. (Dahiliye Mektubi Kalemi), No. 1337, Gömlek No. 95, 2.

⁶³ BOA, DH.MKT., No. 1337, Gömlek No. 95, 1.

Öte yandan Köy Bekçiliği tamamen Osmanlı iktisadi sisteminin bir eseridir. Neticede bekçiler köydeki *artık ürünü* korumak için tutulmaktadır. İmparatorluk yüzyıllar boyunca *tarımsal artık ürün* doğrultusunda iktisadi sistemini inşa etmiş; bunun etrafında vergi ve maliye sistemini de oluşturmuştur. Bu açıdan köy bekçilerinin XIX. yüzyıl Osmanlı iktisadi sistemindeki küçük, ancak önemli aktörlerden olduğu söylenebilir. Neticede bunlar köylüleri beşerî açıdan hırsızlık, soygun ve gasp gibi fiillerden korumaktadır. Böylelikle de Osmanlı köylüsünün *refah* unsuru temin edilebilmekte, köylünün rahat bir şekilde iktisadi yaşamını sürdürmesi güvence altına alınmaktadır. Nitekim köylüler hem doğal hem de beşerî unsurlara karşı bağımlıdır. Bu bağımlılıklar hassas bir dengeye sahiptir. Osmanlı köylüsü için ekim ve hasat dönemlerinde hububatın ekilmesi ile saklanması mühimdir. Aksi hâlde olağandışı bir durum, olağanüstü bir felakete yol açabilir. Bunlar köylüyü açlığa, kıtlığa ve güvensizlik hissiyatına düşürebilir. Bu açıdan bakıldığında, köy bekçilerinin, devletin *egemenlik ilkesiyle* çelişmediği görülür.

Köy bekçileri yörenin ayanı, eşrafı ve *ehl-i vücuhi* tarafından seçilmektedir. Bunların seçimleri ve tayinleri; Müslüman köylerinde imam ile muhtarın (gerektiği takdirde birinci ve ikinci muhtar olmak üzere); Hristiyan köylerinde ise papaz ile muhtarın onaması doğrultusunda gerçekleşirdi. Hatta belgelerde sık sık tesadüf edildiği gibi “*ashab-ı alaka*” şeklinde bir tabir mevcuttur. Bu da yörenin ileri gelenlerine karşılık gelmektedir.

Köy bekçileri hem yerliler hem de yabancılar arasından seçilmekteydi. XIX. yüzyılın konjonktüründen dolayı bazı köy bekçileri muhacirden bazısı da mevsimlik göç gerçekleştiren kişiler arasından tayin edilebilmekteydi. Özellikle Osmanlı ahalisinin XIX. yüzyıldan itibaren yoğun bir göç hareketine maruz kaldığı bilinmektedir. Osmanlılar dışarıdan gelen göçmenlere karşı hoşgörülle tavır almışlardır. Nitekim bu durum, göçmenlerin *yardım olsun veya iaşesini temin etsin* diye bekçilik vazifesine atamasından görülebilirdi. Öte yandan köy bekçiliği, eski askerî görevlilerin de istihdam alanlarından birisi olmuştur. Bunlar ordudan terhis veya emekli olduklarında, buralarda görev yapabilmişlerdi. Özellikle askerî personelden olan bekçilerin *nitelikli, silah taşımaya muktedir* ve *okur-yazar* oldukları görülmekteydi. Ancak bu iki istisnai etmen dışında Osmanlı ahalisi, bekçileri ahlaki niteliklere göre seçmekteydi. Nitekim temel kıstas, seçilecek kişinin *ehl-i ırz* veya *namuslu* olmasıydı.

XIX. yüzyıla kadar ahali tarafından gayri resmi bir biçimde tayin edilen köy bekçilerinin, bu dönemden itibaren tamamen devletin vesayeti altında işlemlerinin yapılması; bunların meşruiyetini sağlamıştır. Nitekim bu kurum, Osmanlı’nın son döneminde ve Cumhuriyet’in başlangıcında giderek *kanuni* bir yapıya kavuşacaktır. 1924

Köy Kanunu'nda olduğu gibi "Köy"ün olmazsa olmaz bir unsuru olarak Cumhuriyet'e miras kalacaktır.

Kaynakça

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

BOA, Osmanlı Arşivi, *Yabancı Arşivler Makedonya Arşivi* [YB. 021.].

BOA, Osmanlı Arşivi, *Dahiliye Mektubi Kalemî Evrakı* [DH.MKT].

Kitap, Makale, Sözlük, Tez ve Ansiklopedi Maddeleri

Ahbab, Yakub. *Üsküp Sancağı'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı (1876-1911)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015.

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=PMd0LWTotCMvtpnmjHluWQ&no=M9rTlpbKZM83eFgcLE9V1Q>

Akbayar, Nuri. *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2023.

Çadircı, Musa, "Türkiye'de Muhtarlık Teşkilâtının Kurulması Üzerine Bir İnceleme", *Belleten* 34/135 (1970), 409-420.

Dede, Mevlüt. *Üsküp Vakıfları-Bir Sosyal Tarih İncelemesi*-. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015.

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=RVcypxNduR8U7-fjqn56qg&no=IMpofO-LdW6cpSpCypGHGw>

Güneş, Mehmet, *Osmanlı Döneminde Muhtarlık ve İhtiyar Meclisi (1829-1871)*, İstanbul: Kitabevi, 2014.

Güran, Tevfik. *19. Yüzyılda Osmanlı Ekonomisi Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014.

İnbaşı, Mehmet. "Üsküp". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 12 Şubat 2025. <https://islamansiklopedisi.org.tr/uskup>

Kalemli, Hüseyin, "Osmanlı Devleti'nde Bir Güvenlik ve Asayiş Birimi Olarak Kırk Bekçiliği: Yapısı, İşleyişi ve Görevleri", *XVIII. Türk Tarih Kongresi*, Haz. Semiha Nurdan-Muhammed Özler. III/ 707-734. Ankara: TTK Yayınları, 2022.

Ortaylı, İlber, *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, Ankara: Cedit Neşriyat, 2008.

Pakalın, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. II. Cilt. İstanbul: MEB Yayınları, 1993.

Polat, Emel Gündoğdu. *1877-1924 Yılları Arasında Balkanlardan Anadolu'ya Göçler Esnasında Üsküp Vilayeti*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=g8teaiDwPp5Jb9oBJc4gQw&no=BUhLNQ-BLnBCUfRSknhnkg>

Safı, Polat. Üç Tarz-ı Çete. *Kebikeç*, 34 (2012), 85-105.

Sezen, Tahir. *Osmanlı Yer Adları*. Ankara: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2017.

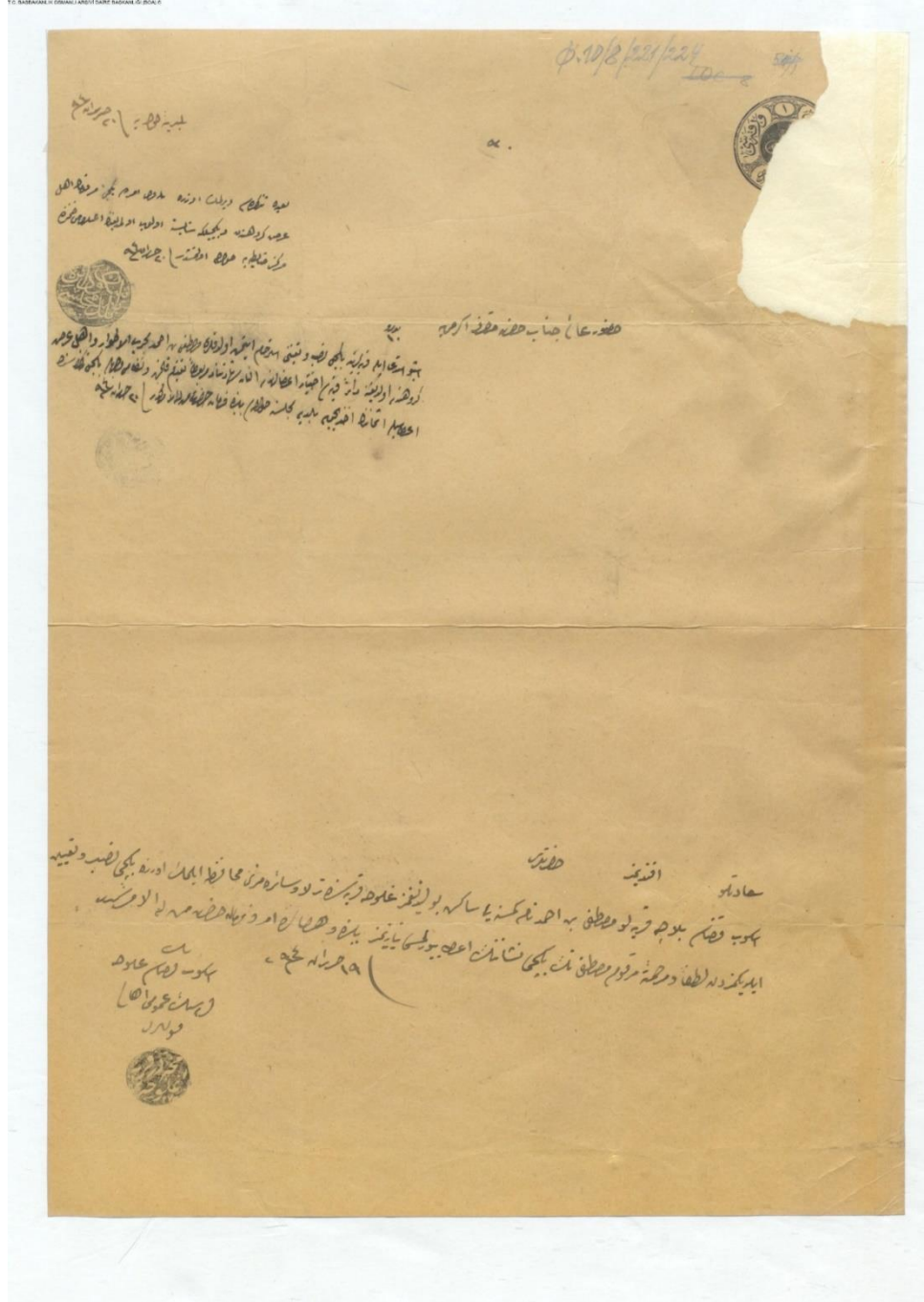
TDK. *Tarama Sözlüğü*. III. Cilt. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1988.

Telli, Hasan. *Osmanlı Dönemi Üsküp Vakıfları*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.

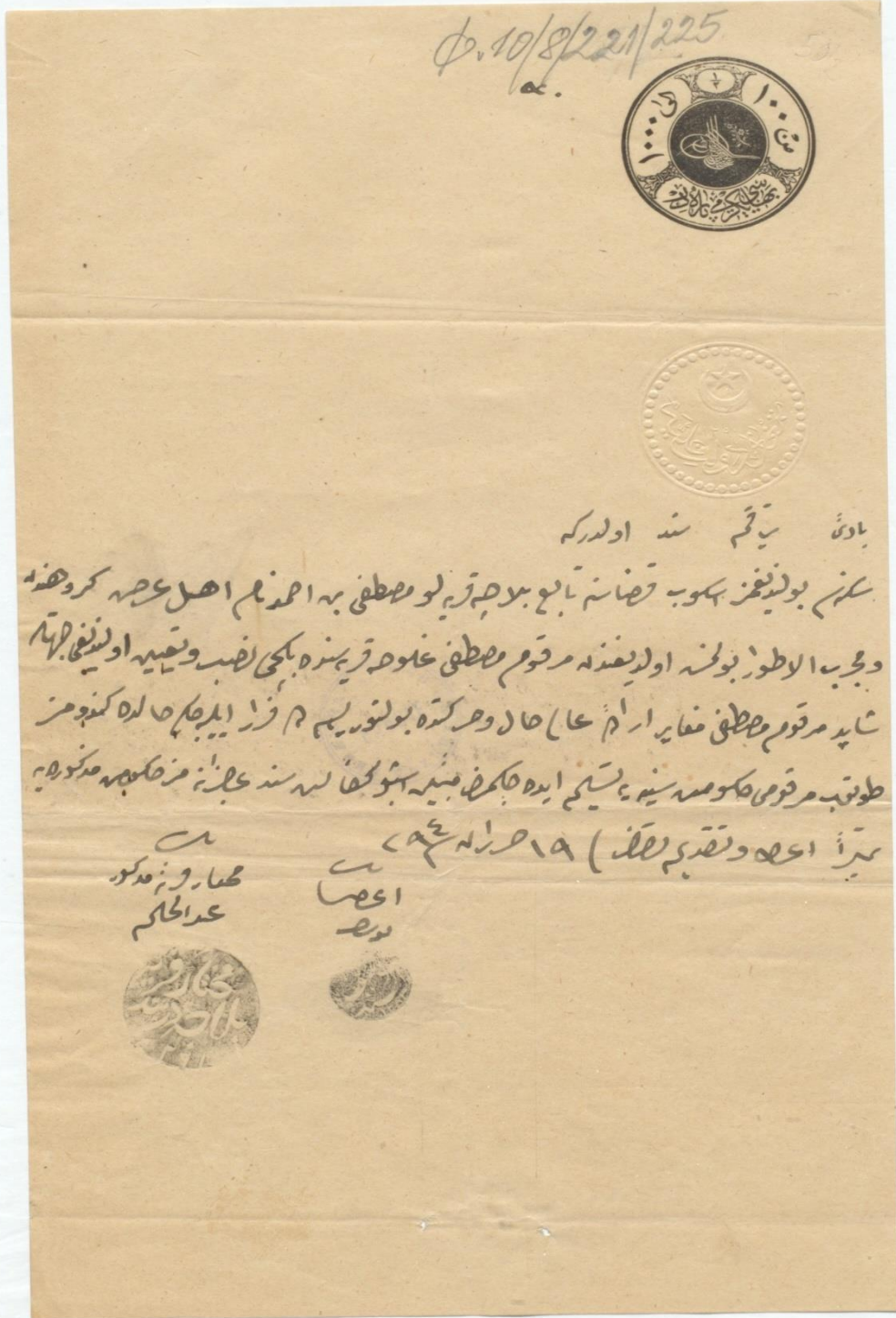
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=T4fvBzbirwYtF98EUL9XVw&no=KVOzioDURBiY_HmqbXPGMQ

Turinay, Faruk Y. “1879 Tarihli Ceza Muhakemesi Kanunu (Usul-i Muhâkemât-ı Cezâiyye Kanun-ı Muvakkati) Üzerine Bir İnceleme”, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11/1 (2021) 169-228.

Ekler

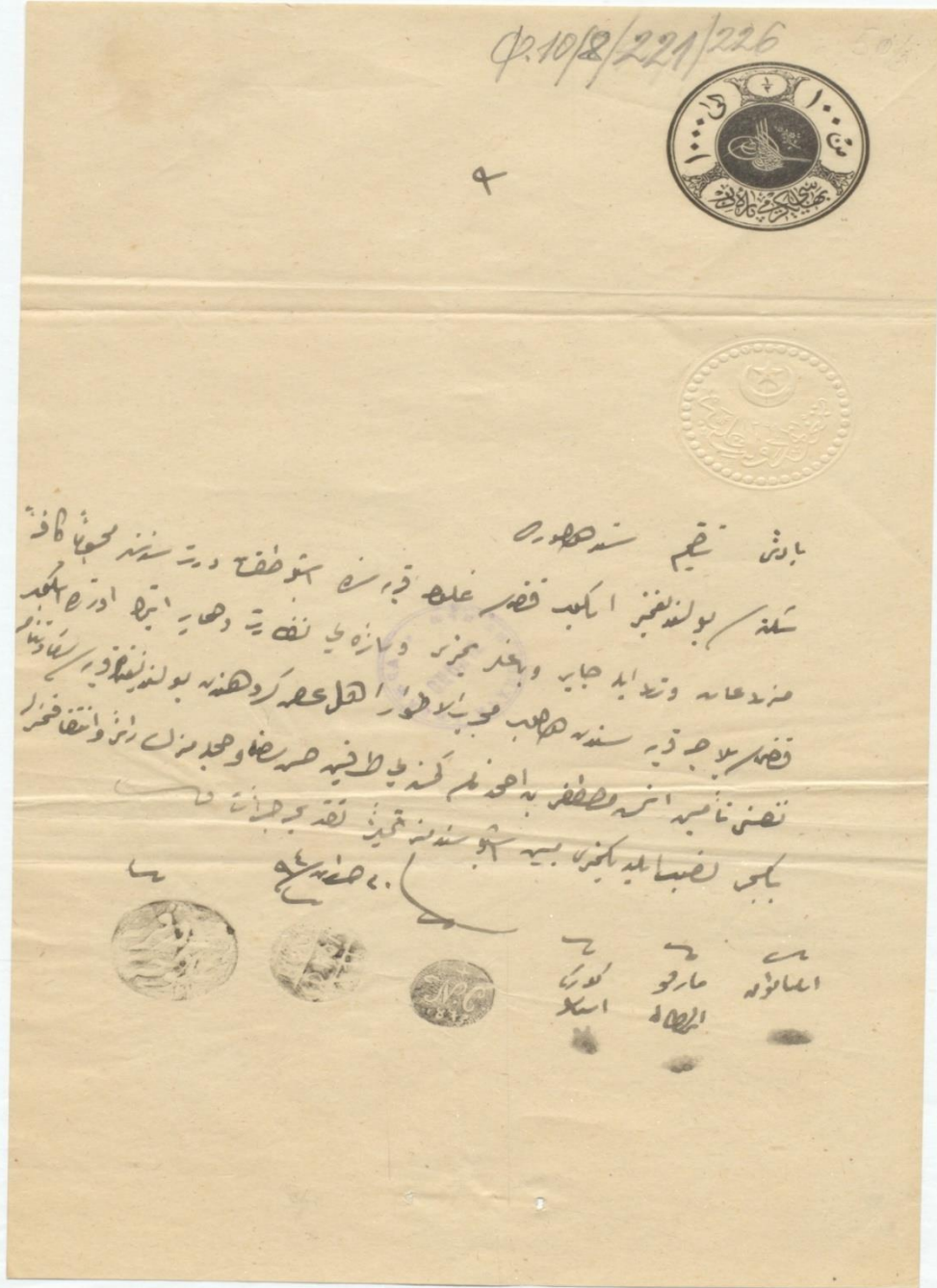

Ek 1: BOA, YB. 021., No. 72, Gömlek No. 221, 1. (1 Temmuz 1878); Blaçe’li Mustafa’nın adına Gluha köyü muhtarının hazırlamış olduğu istid’a örneğidir. Evrakın yukarısında Belediye ve Zaptiye dairelerinin bekçilerin tayininde oynadığı rol görülmektedir.

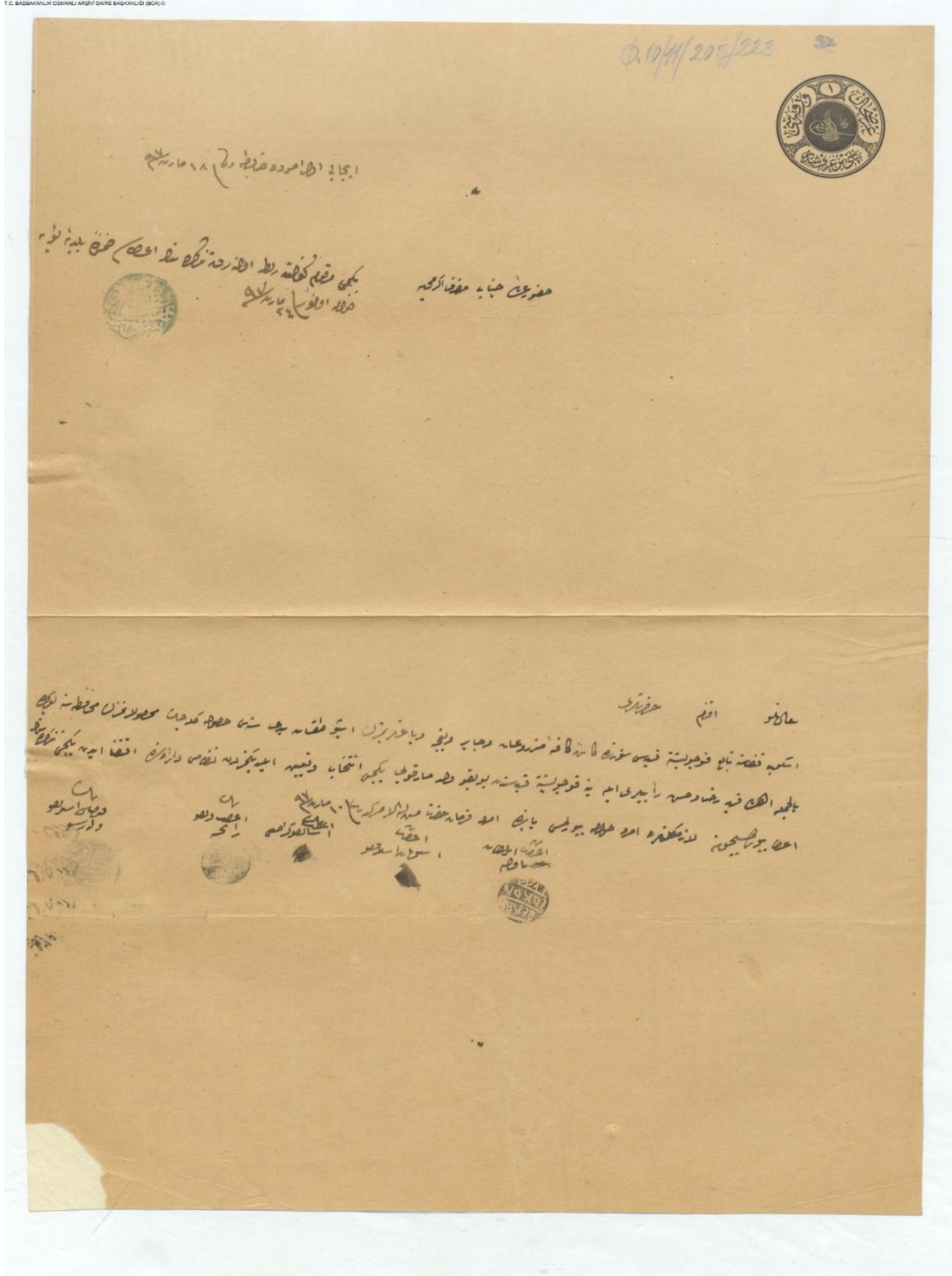
Ek 2: BOA, YB. 021., No. 72, Gömlek No. 221, 3. (1 Temmuz 1878); Üsküp'e bağlı Blaçe köyünün, Gluha köyüne tayin olan hemşerileri Mustafa adına hazırladıkları şehadet-name suretidir.

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

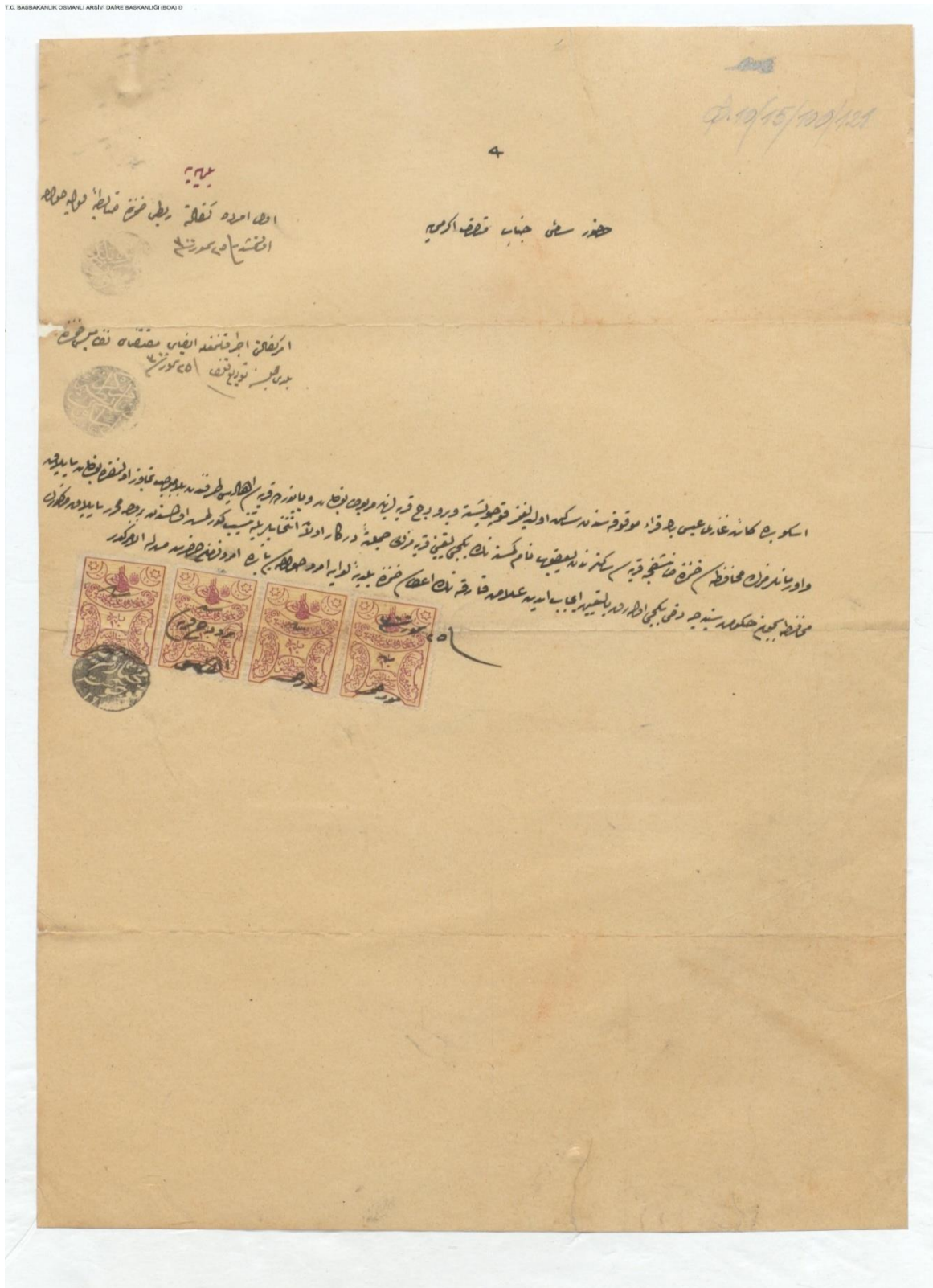

Ek 3: BOA, YB. 021., No. 72, Gömlek No. 221, 4. (2 Temmuz 1878); Blaçeli Mustafa'nın tayin olduğu Gluha Köyü tarafından tanzim edilen şehadet-name suretidir.

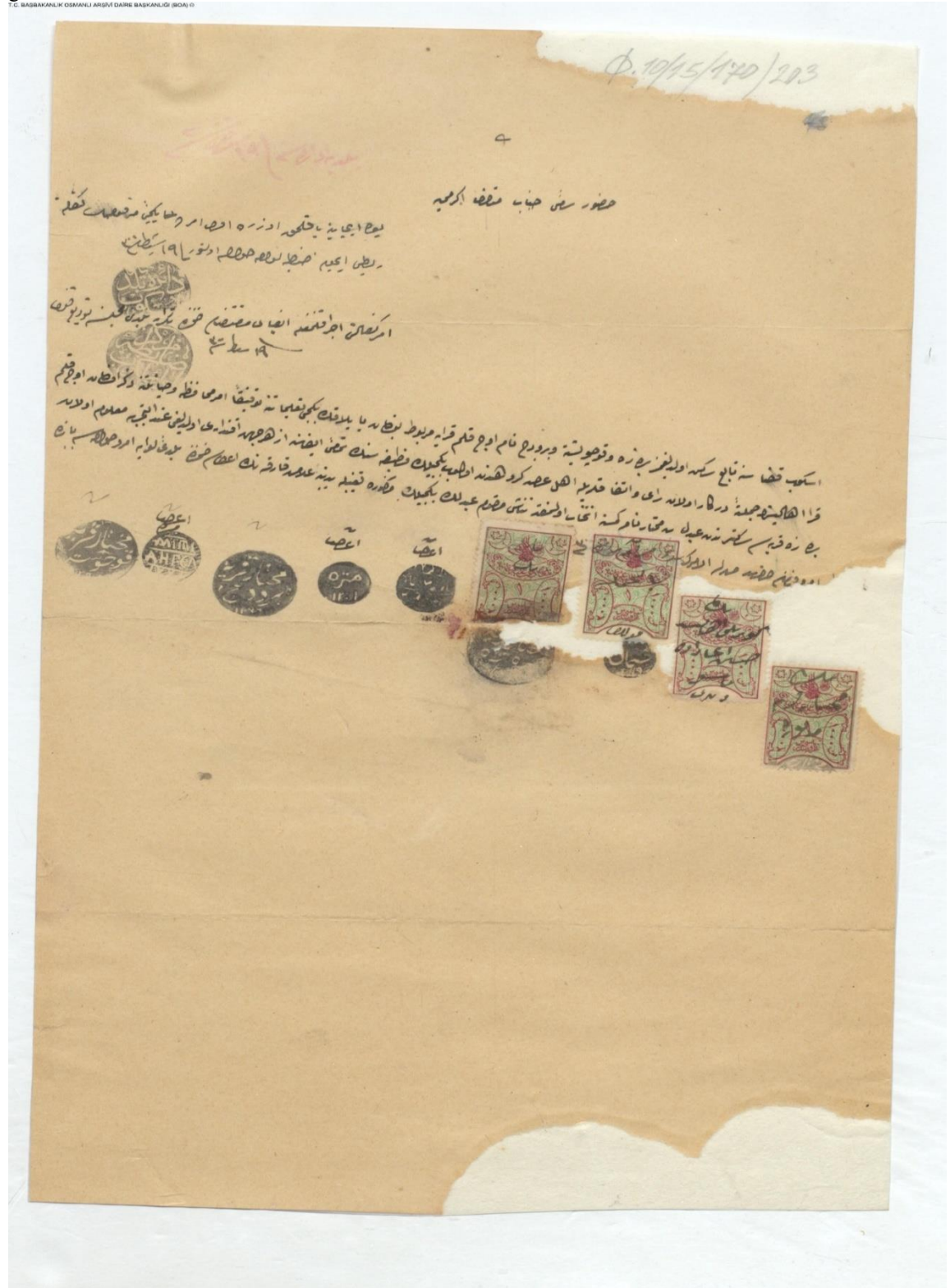
T.C. BAŞBAKANLIK GİZLİ ARŞİVİ DİRE BAĞKANLIĞI (BOA) ©

Ek 4: BOA, YB.021., No. 75, Gömlek No. 207 (22 Mart-5 Nisan 1881); Kocavişte köyüne Boyko v. Marko'nun tayin edilmesi için köy muhtarı ve dört ihtiyar meclisi üyesinin hazırladığı istid'a suretidir.

Kocavişte ve Brodec köylerinin müştereken Tanaşofça köyünden Yakup'u bekçi olarak tuttuklarını gösteren istid'a suretidir.

Ek 6: BOA, *YB. 021.*, No. 79, Gömlek No. 170. (3 Mart 1885); Üsküp'e bağlı Breze, Kocavişte ve Brodec köylerinin müştereken yaylaklarına Brezeli Abdül'ü bekçi olarak tayin etmek için kaleme aldıkları istid'a suretidir.